

Respect PC
Faruri, vitrine, fotografii, poeme, Cartea Românească, 1980; Poeme de amor, Cartea Românească, 1983; Totul, poeme, Cartea Românească, 1985; Visul (în edițiile următoare *Nostalgia*), povestiri, Cartea Românească, 1989, Humanitas, 1993; Levantul, poem epic, Cartea Românească, 1990, Humanitas, 1998; Visul chimeric, studiu critic, Litera, 1991, Humanitas, 2011; Travesti, roman, Humanitas, 1994 (a devenit roman grafic în limba franceză); Dragoste, poeme, Humanitas, 1994; Orbitor: Aripa stângă, roman, Humanitas, 1996; Dublu CD, poeme, Humanitas, 1998; Postmodernismul românesc, studiu critic, Humanitas, 1999; Jurnal I, Humanitas, 2001; Orbitor: Corpul, roman, Humanitas, 2002; Enciclopedia zmeilor, carte pentru copii, Humanitas, 2002; Pururi Tânăr, înfășurat în pixeli, publicistică, Humanitas, 2003; Parfumul aspru al făcării, audiobook, Humanitas, 2003; Plurivers, vol. I și II, poeme, Humanitas, 2003; Cincizeci de sonete, poeme, Brumar, 2003; De ce iubim femeile, povestiri și audiobook, Humanitas, 2004; Baroane!, publicistică, Humanitas, 2005; Jurnal II, Humanitas, 2005; Poeme în garanție, audiobook, Casa Radio, 2005; Orbitor: Aripa dreaptă, roman, Humanitas, 2007; Dublu album, poeme, Humanitas, 2009; O seară la Operă, poeme, Știința, Chișinău, 2009; Nînic, poeme, Humanitas, 2010; Frumoasele străine, povestiri, Humanitas, 2010; Zen: Jurnal 2004–2010, Humanitas, 2011; Ochiul căprui al dragostei noastre, publicistică și proză, Humanitas, 2012; Fata de la marginea vieții, povestiri alese, Humanitas, 2014; Poezia, Humanitas, 2015; Solenoid, Humanitas, 2016; Peisaj după isterie, publicistică, Humanitas, 2017; Știutorii. Trei povestiri din Orbitor, Humanitas, 2017; Un om care scrie. Jurnal 2011–2017, Humanitas, 2018; Melancolia, Humanitas, 2019.

Cările lui Mircea Cărtărescu au primit cele mai importante premii literare românești, ca și importante premii internaționale: Premiul literar Giuseppe Acerbi, Italia (2005); Premiul internațional pentru literatură de la Vilenica, Slovenia (2011); Premiul internațional pentru literatură al orașului Berlin (2012); Premiul internațional pentru poezie Novi Sad, Serbia (2013); Premiul internațional Spycher-Leuk, Elveția (2013); Premiul La tormenta en un vaso, Spania (2014); Premiul Euskadi de Plata, San Sebastián (2014); Premiul orașului Leipzig pentru înțelegere europeană (2015); Premiul de stat al Austriei pentru literatură europeană (2015); Premiul „Gregor von Rezzori“, Florența (2016); Premiul Leteo, Spania (2017); Premiul „Thomas Mann“ pentru literatură, Lübeck (2018); Premio Formentor de las Letras, Palma de Mallorca (2018); Prix Millepages, Vincennes (2019); Prix Transfuge, Paris (2019).

MIRCEA CĂRTĂRESCU CREIONUL DE TÂMPLĂRIE

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Dar citiți în contraponere (cum am citit-o eu, prin hazardul cărților scoase din bibliotecă, răsfoite o clipă și puse deoparte, în teancul pe care îl voi devora săptămâna care urmează) cartea lui Romain Gary *Ai toată viața înainte*. Veți avea o revelație. Gary e puțin cunoscut la noi. Nichita Stănescu și-a numit un ciclu de versuri *Clar de inimă* după Gary: *Clair de femme*. Fabulosul autor francez a scris treizeci de romane sub patru pseudonime și a luat de două ori premiul Goncourt, sub două nume diferite! În *Ai toată viața înainte* Gary este entuziasmant din toate punctele de vedere: un Márquez trecut la iudaism, tobă de Salom Alehem, dar rămânând totuși Márquez în fiecare pagină a acestei cărți care șiroiese de frumusețe. O lume de ghetou francez, plină de tărfe și codoși, travestitori și imigranți din incerte țări africane, având în centru o femeie-elefant, rotundă ca o planetă gigantă, sursa, în carte, a căldurii animale despre care vorbeam mai înainte. Aici valorile umane bazale, mila, înțelepciunea, duioșia, solidaritatea nu mai sunt reprimate, ci participă la fiecare scenă, aşa cum sunt percepute de Mohamed, copilul fără părinți și fără vîrstă, martorul ororilor și minunilor din cartier. Foarte rare sunt cărțile care știu să se opreasă exact pe muchia dintre omenesc- prea-omenesc și sentimental, care pot transforma kitsch-ul în valoare și pot vorbi simplu pe cele mai patetice teme. O carte bogată, care te îmbogățește și pe tine.

Cuprins

CUM I-AM CUNOSCUT

CREIONUL DE TÂMPLĂRIE

Creionul de tâmplărie	123
Un alter-ego: Adrian Leverkühn	136
Locul <i>Solenoidului</i> în scrisul meu	146
Poezia ca vârf al cunoașterii	168
Cum n-am ajuns Camus	177
Despre nevoie de nesupunere	194
Puțină etologie	197

GHEAȚĂ ȘI FOC

Kira Kiralina sau aspirația spre absolut	203
Dante Alighieri al vremii noastre	211
Olga – o fată	219
Vrajitorul (din) Oz	222
Predoslovie la o carte audio	225
Deloc prefață	233
Chelbasan s-a făcut mare	247
Svetlana	255
Gheăță și foc	266

Stimați prieteni,

De fiecare dată când mi se face onoarea să mi se acorde un premiu literar, de la cele mai neînsemnate până la cele grandioase, precum actualul premiu Formentor, sunt cuprins de uimire și de un fel de oroare sacră. Pentru că întotdeauna am crezut că premiile literare sunt pentru scriitori, pentru autorii profesioniști de poeme, romane și piese de teatru. Mereu mă aştept ca la mijloc să fie un fel de confuzie, să primesc ulterior un telefon în care să mi se explice că a fost o greșală, că în realitate premiul a fost atribuit unuia dintre marile nume pentru care sunt făcute premiile. Eu nu m-am considerat și nu m-am numit niciodată scriitor. Pentru mine, a te numi pe tine însuți scriitor – tu, un biet om care scrie – e la fel de grotesc ca și a te numi profet, iluminat, savant, filozof sau teolog. Cum ar fi ca, retras într-o peșteră sau într-un pus-tiu, să le spun celor care mă vizitează: „Sunt ascetul Cărtărescu“? Sau, de la catedra de filozofie a unei universități, să le spun studenților: „Sunt filozoful Cărtărescu“? Ascea, geniul, sfințenia, iluminarea nu țin de statutul tău social, de identitatea ta convențională, nu sunt funcții ca profesia sau starea civilă, ci sunt daruri nemeritate făcute ție, pe care se cuvine să le primești cu umilință. La fel, cuvântul „scriitor“ nu poate fi altceva decât un omagiu, meritat sau

nu, pe care îl aduc altii, și care trebuie primit cu smereenie și imensă recunoștință. Să te lauzi tu însuți cu acest atribut, de care n-ar trebui să fii, de fapt, conștient, este trist și ridicol. Astfel se explică râsul sarcastic al lui Seymour Glass, într-o scriere a lui J.D. Salinger, când fratele său Buddy a scris în rubrica „profesie“ a unui formular, la centrul de recrutare, „scriitor profesionist“. „De când este scrisul profesia ta?“, l-a întrebat Seymour. „Eu credeam că este *religia* ta.“ Și eu cred în cei pentru care scrisul e o religie practicată cu devotiiune, în singurătate, pentru propria ta bucurie și construire de sine, nu un mijloc de-a câștiga un statut social, notorietate, bani și glorie.

N-am vrut niciodată să fiu scriitor, am vrut doar să scriu, să scriu cu adevărat, din toate puterile mele. Izolat în biata mea provincie, într-o țară obscură, într-un oraș ruinat, într-o casă strâmbă ca-n Soutine, mi-aduc aminte de mine, la toate vîrstele, doar citind și scriind. În adolescență îmi făcusem un fel de mit personal pe care într-un fel l-am păstrat ca pe o icoană sacră toată viață: aveam să fiu întotdeauna singur, fără familie și fără prieteni, trăind într-o cameră mobilată doar cu o masă și-un pat. Pe geam avea să vină etern o lumină galbenă de amurg. În acea lumină de o tristețe sfâșietoare aveam să scriu, în fiecare zi, câteva pagini la un mânuscris nesfârșit, hrăniti cu fantasmele minții mele, pătat cu lichidele trupului meu. Acolo avea să fie totul, engrama fabuloasă a minții și-a vietii mele, harta completă a complexelor mele, jocul de răbdare al reflexelor mele, zborul fantastic deasupra lui însuși al unui destin care mă făcuse doar un stilou în mâna unui zeu necunoscut. Asta voi am să fiu: un instrument

de scris, cineva prin care se scrie. N-aveam să public nimic, niciodată. Aveam să caligrafiez la nesfârșit, de mâna, pe foi îngălbene, buclele literelor de cerneală, mărunte, sărmăsoare și-nghesuite-n ele, levitând la un deget deasupra paginii, cum se spune că levitau literele pe tablele lui Moise, scrise cu degetul lui Dumnezeu. Manuscrisul avea să crească, să se umfle, hârtia avea, cu trecerea anilor, să se fărâmeze și să dispară, devorată de micii scorpioni dintre file, dar literele de cerneală aveau să rămână, aşternute strat peste strat, conectate-ntr-ele, legându-se prin dendrite și sinapse străvezii pe orizontală și verticală, începând să trăiască și să gândească independent, asemenea unui creier textual ce-ar reflecta întreaga lume. Aveam să fiu găsit într-o zi mort, în aceeași lumină galbenă venind de pe fereastră, cu capul pe manuscrisul meu, care-avea de-atunci să fie descoperit cu uimire, nu ca pe încă o carte, ci ca pe o nouă planetă sau un nou univers. Abia eliberată de mine cartea mea avea să-și întindă-n fine oasele, ca sora lui Gregor Samsa în finalul *Metamorfozei*, apoi să-și desfăcă aripile peste lume.

Mai târziu am aflat că, de fapt, există cu adevărat asemenea oameni care scriu în singurătate, frenetic, ca și când viața lor ar depinde de asta. Unii au căpătat, paradoxal, o imensă popularitate, aproape toți după moarte și aproape întotdeauna nedorită: Emily Dickinson, Lautréamont, Kafka, Marcel Proust. Sau Vergilius, care-a cerut arderea *Eneidei* la moartea sa. Alții rămân enigme de o frumusețe și o anvergură nepământească. Între ei, amatori de geniu ca Douanier Rousseau sau Frida Kahlo, biziți pictori bicefali ca Monsù Desiderio, schizofreni

care și-au descris sistematic halucinațiile ca uluitorul Președinte Schreber (nu cunosc roman de o poezie atât de neagră și de intensă, de o asemenea bogătie a detaliilor unei demențe extravagante și lucide totuși ca ale sale *Memorii ale bolii mele nervoase*), în fine, monștri singuratici ca Henry Darger, autorul celui mai lung și mai delirant roman din lume, splendid ilustrat cu fluturi și fetițe însângerate. Pe acești oameni ce par din alte lumi, ce merg pe căi străine tradiției și gustului comun, i-am socotit întotdeauna frați și idoli ai meu. Într-o lume a cōpiilor fără original, după expresia lui Baudrillard, ei sunt originalele pierdute. Ei nu s-au numit pe sine scriitori, artiști sau gânditori, pentru că au scris în singurătate, pentru ei însiși, „ca să-și înțeleagă situația”, cum spunea iarăși Kafka, și ca să stoarcă din suferința lor fericită stropul de poezie fără de care cea mai complexă și mai rafinată artă nu e decât cenușă.

Pentru că lumea în care-am trăit de trei mii de ani încoace, de la splendidele și neplauzibilele scrieri ale lui Homer sau Herodot până azi, a fost una coerentă, concentrică, asemenea unei ţinte ce corespundeau însuși sensului nostru în lume: o civilizație centrată pe cultură, o cultură centrată pe arte, artele centrate pe literatură și literatura centrată pe poezie. În miezul poeziei, în fine, care este miezul condiției umane, se află lirismul. El este cisterna de aur lichid din miezul umanității, substanța pe care-o căutăm pretutindeni, în orice strădanie umană, de la matematici la filozofie, de la literatură la fizica cuantică, de la matematică la teologie, căci el reprezintă grația

universală, plutirea pe vânt din gândirea Zen, unduirea algelor din mare în ritmul valurilor și-al curenților.

M-am definit mereu nu ca un scriitor, parte a unui sistem de funcții și valori formalizate, ci ca un amator, liber de orice afiliere. Am scris mereu de mâna, fără vreo editare, în sfidarea mitului comun care-l prezintă pe scriitor muncind la nesfârșit asupra textului său. N-am făcut niciodată parte din lumea literară, locală sau universală, am publicat întotdeauna aproape întâmplător, n-am negociat niciodată un contract, n-am avut niciodată un agent literar. Nu întrețin corespondențe vaste, ca mulți autori, n-am nici o rețea de relații. E motivul pentru care fiecare doavadă de prețuire pentru scrisul meu a venit întotdeauna ca o mare surpriză pentru mine. Faptul că un juriu, mai cu seamă al unui premiu de mare prestigiu, a ajuns să se intereseze de mine, un om dintr-o zonă a lumii cenușie și tristă, să mă citească și să mă prefere unor autori mult mai prestigioși este o doavadă a miracolului literaturii.

Datorez totul literaturii. Ea a ținut pentru mine loc de educație morală și religioasă, prin filtrele ei am privit, întreaga viață, spectacolul lumii. Cum am ajuns eu, fiul unor simpli muncitori dintr-o periferie a Bucureștiului, care n-a avut în casă o bibliotecă, n-a fost până-n timpul facultății la un muzeu sau la teatru și care n-a ascultat muzică simfonică decât în zilele de doliu după moartea vreunui președinte, să mă aflu acum în fața dumneavoastră, în acest loc la care n-aș fi avut dreptul să visez vreodată? Printr-o serie de ciudate și ironice întorsături ale sortii. Poate ar fi amuzant să-mi trec un deget imaginar peste

câteva astfel de noduri din coloana vertebrală a vieții mele, începând cu o ciudată premoniție.

La vîrsta de un an, în mahalaua pitorească în care trăiam, băieții treceau prin ceremonia „tăierii moțului“. Cu ocazia ei se adunau toate rudele, în ținută scotioasă de mare ceremonie, femeile cu hidose coafuri „permanente“ făcute cu drotul, bărbații în cămași albe pătate de scrum de țigară, tăiați pe obraz de la lamele proaste, ca să vadă cum unui copilaș speriat, ținut în brațe de nașul lui, i se reteza cu foarfeca o buclă moale de păr din creștet, prinșă cu ață albastră. Preotul în odăjdi aurii care făcea asta trebuie să mi se fi părut năpraznic ca Iehova însuși. Nașii mei erau o pereche de neuitat, desprinsă parț din pânzele Vameșului Rousseau. Ea, blondă masivă și planturoasă, cu părul numai bucle și fundițe, rochie roz spumoasă și pantofi monstruoși ca două aparate de tortură, el mărunt, venindu-i până la sânii, negricios, în costum de ceremonie, cu umeri vătuți și nasturi la două rânduri. Nașul era renumit în toată mahalaua pentru sicriile pe care le făcea pe măsura clientilor, dar și pentru galeriile pentru draperii și scaunele solide care ieșeau din mâinile lui. Purta veșnic după ureche un creion „chimic“ lat, de templărie, pe care-l muia-n gură ca să poată însemna apoi pe lemn locul tăieturii, încât buzele și limba îi erau mereu violete. Casa nașilor era unică în cartierul care mirosea amețitor a flori de oleandru: vopsită-n azuriu și cu un mare înger de ghips montat deasupra intrării. În anumite momente ale zilei, când cerul lua exact nuanța de albastru a tencuielii, casa se topea în azurul universal,

devenind cu totul invizibilă. Atunci îngerul părea că zboară liber pe cerul cristalin al verii.

Sub zborul lui planat și-n fața casei nevăzute se desfășura acum ceremonia. Preotul mi-a tăiat moțul, iar nașul mi-a vîrât sub ochi tăvița tradițională, pe care se-nsirau câteva obiecte disparate: un păhăruț cu vin, un clește, niște bani, o păpușică cu păr de ață, spice de grâu... Trebuia să apuc de pe tavă, succesiv, trei obiecte, care să-mi prevestească viitorul în viață: dacă luam paharul aveam să fiu bețiv, dacă alegeam păpușa – afemeiat, dacă apucam cleștele – un muncitor harnic etc. Mă-ntreb ce zeu a-mpins în acel moment, ușor, cu vîrful degetului, creionul de la urechea nașului, făcându-l să cadă-ntrre lucrusele de pe tavă? Fapt este că m-am repezit imediat la creionul ce nici nu trebuia să fie acolo, l-am înșfăcat cu toată puterea și nu i-am mai dat drumul, nici n-am mai vrut să iau altceva de pe tavă. Creionul avea să fie destinul meu, era limpede pentru toată lumea. Dar interpretarea lui a fost greșită, și greșită a rămas multă vreme. Chipurile din jur, măști vopsite strident ca-n Ensor, au început să facă haz: „Aha, micul Mircea o să fie tâmplar, ca nașul lui!“ Întreaga copilărie, mama m-a tot plimbat, aparent întâmplător, pe la pompele funebre, uitându-se cu coada ochiului să vadă dacă arăt vreun interes pentru sicrie, m-a dus apoi pe la atelierul nașului, plin de rumeguș și clei de oase, ca să văd cum îmbină scândurile pentru scaune, dar degeaba. Tâmplăria nu s-a prins de mine. Îngerul de deasupra intrării îmi dăruise, în magica lui ironie, un altfel de creion. Într-un fel, tot ce-am scris de-a lungul

vieții mele am scris, de fapt, cu acel creion de tâmplărie pe care soarta mi l-a pus de la-nceput între degete. Bătătura pe care-o am de la nenumărate pixuri și stilouri și creioane pe degetul mijlociu e singurul semn de muncă grea pe care-l am pe trup, și sunt mândru de ea ca de o medalie de onoare.

În adolescență mi-am înghebat cu greu o bibliotecă. Nu aveam bani pentru cărți. Mama îmi dădea în fiecare zi bani cât să-mi cumpăr un sandvici. Cu vreo cinci-sase astfel de sandviuri virtuale, niciodată mâncate, îmi cumpăram o carte. Cu sute de sandviuri niciodată cumpărate mi-am făcut în cele din urmă un raft de cărți. Mergeam și la o minusculă bibliotecă de cartier al cărei singur client eram și pe care-o citisem în întregime în mai puțin de un an. În liceu am trăit o perioadă de maximă singurătate, până la irealizare și schizofrenie. Nu aveam nici un prieten, nu mai vorbesc de o iubită. Nu faceam nimic altceva decât să citesc. Citeam opt ore pe zi, mâncam cărțile, îmi întindeam pe felia de pâine a trupului meu costeliv un strat de cărți și mă autodevoram zilnic. La școală umpleam în fiecare recreație tabla cu versuri din poeții pe care-i citeam. Colegii mă priveau cu oroare. Mă desprindeam încet de realitate ca pielea veche de pe trupul ecorșat al șarpei. Când îmi luam ochii din carte, după ce citisem ore-n sir în patul cu cearșafurile ude de sudoare, vedeam pe perete rândurile din carte proiectate în negativ. Toată lumea din jurul meu era scrisă cu rânduri din carte, cu cuvinte și litere galbene, strălucitoare. Trăiam deja în cărți cu mult mai mult decât în realitate.

Din substanță densă a singurătății din liceu mi-am scris apoi toate cărțile, ca un păianjen care-a avut în plasa

sa o singură victimă, pe el însuși de la altă vîrstă: puștiul subțire, obsedat de literatură, cu ochi violeți, care este personajul central și sufletul viu al fiecareia dintre cărțile mele. Asemenea lui Borges, care într-o povestire se-ntâlneste cu sine însuși din adolescență, am simțit și eu, în totdeauna, că fiecare scriere a mea e un dialog între noi, cel de-atunci și cel de-acum, aflați de-o parte și de alta a enormului manuscris, a creierului textual care este rodul strădaniei noastre comune de patruzeci de ani de literatură. Cum ar fi putut el prevedea, din singurătatea sa totală de-atunci, că într-o zi am să vorbesc despre straniul său chip ascetic la ceremonia primirii unui mare premiu internațional?

Am început să scriu deodată în vis și în realitate. Nu e nici o mistificare. Încă din facultate am avut vise în care țineam în mână cărți scrise de mine, în caiete mari, cu coperți legate, manuscrise fără nici un fel de ștersături, ca toate scrierile mele. În vis le știam pe fiecare: povestiri, romane, cărți de versuri, cu toate detaliile liniilor narrative și cu toate personajele lor. Mi se păreau minunate, eram fericit că le putusem scrie. La trezire nu-mi mai aminteam însă decât de existența, nu și de conținutul lor. S-au adunat, de-a lungul anilor, cam zece astfel de cărți care nu există decât în vis, o bibliotecă din vis, la fel de concretă în visele mele ca și cărțile mele din realitate. O ștui pe fiecare-n parte și mi-aș da pielea de pe mine dacă, prin contrabandă peste Lethe, aş putea-o aduce în lume. Când le-am scris, cum? Nu ștui, cum nu ștui nici când le-am scris pe surorile lor adevărate. Uneori mi se pare că literatura însăși e un vis gigantic și că, după spusele lui Valéry, toate operele din toate timpurile sunt doar un